

Paulina Szyja

Rola procesu transformacji systemowej w tworzeniu zielonego ładu gospodarczego

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 40/1, 57-69

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paulina Szyja*

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

ROLA PROCESU TRANSFORMACJI SYSTEMOWEJ W TWORZENIU ZIELONEGO ŁADU GOSPODARCZEGO

Streszczenie

W artykule podjęto zagadnienie przeprowadzenia kompleksowych zmian systemowych związanych ze stworzeniem Zielonego Nowego Ładu. Rozważania dotyczą zarówno zagadnień terminologicznych, jak i aspektów praktycznych. Celem było ustalenie, czy realizowana zielona transformacja gospodarki wymaga całościowych zmian dotychczasowego ładu gospodarczego.

Słowa kluczowe: transformacja, Zielony Nowy Ład, zielona gospodarka, zmiany systemowe

Wprowadzenie

Realizowane na skutek kryzysu gospodarki realnej w latach 2008–2010 działania związane ze zmniejszeniem jego następstw mają charakter naprawczy i rozwojowy. Szczególnie w tym ostatnim względzie są związane z nadaniem zielonego wymiaru przekształceniom strukturalnym w gospodarce. Celem opracowania jest przedstawienie koncepcji tworzenia Zielonego Nowego Ładu w gospodarce poprzez kompleksowe zmiany systemowe. Podjęte rozważania dotyczą zarówno zagadnień terminologicznych, jak i wskazują na przykłady praktycznych działań. W artykule

* Adres e-mail: paulinaszyja@wp.pl.

starano się obronić następującą hipotezę badawczą mówiącą: realizowana zielona transformacja gospodarki wymaga całościowych zmian dotychczasowego ładu gospodarczego.

1. Zielony ład gospodarczy

Słowo ład oznacza harmonijny układ, porządek. Zagadnienie to można rozpatrywać w trzech ujęciach. W aspekcie czynnościowym jest procesem związanym z organizowaniem wielu składowych elementów w taki sposób, aby uzyskać spójną całość. Z kolei w podejściu rzeczowym stanowi zbiór dopasowanych części składowych. Natomiast wymiar atrybutowy dotyczy spójnego uporządkowania i powiązania poszczególnych elementów tworzących całość. Tworzeniu ładu powinno towarzyszyć przyjęcie określonych założeń oraz celów pomocnych przy doborze właściwych narzędzi i sposobów działania.

Ład ekonomiczny to sytuacja, w której instytucje ekonomiczne zapewniają porządek służący trwałemu rozwojowi społeczeństwa i gospodarki, nie dopuszczają do eskalacji zagrożeń endogenicznych i są w stanie uruchamiać mechanizmy obronne w sytuacji wystąpienia zagrożeń egzogenicznych¹. Przy czym należy podkreślić, że jest on „nad-ładem” względem ładu gospodarczego, który z kolei obejmuje procesy wytwarzania i świadczenia usług w określonych ramach strukturalnych, będących rezultatem działania wielu czynników: historycznych, polityczno-prawnych, instytucjonalnych, społecznych, kulturowych, geograficzno-środowiskowych.

Celem ładu ekonomicznego jest zapewnienie odpowiedniego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Samo pojęcie „rozwój” jest związane ze zmianą polegającą na przejściu od jednego stanu do drugiego, określanego mianem „doskonalszy”. Przy czym ta kwestia może budzić pewne wątpliwości z uwagi na wartościowanie. Stąd też istotne jest programowanie².

W rezultacie kryzysu gospodarki realnej w latach 2008–2010 pojawiły się opinie o mankamentach ładu ekonomicznego, ukształtowanego w oparciu o paradygmat neoliberalny, w zakresie samonaprawy, odporności na wyzwania przyszłości,

¹ M. Burchard-Dziubińska, *Rola instytucji w kształtowaniu ładu ekonomicznego*, w: *W poszukiwaniu nowego ładu ekonomicznego*, red. S. Owsiak, A. Pollok, PTE, Warszawa 2013, s. 17.

² D. Strahl, *Metody programowania rozwoju społeczno-gospodarczego*, PWE, Warszawa 1990, s. 14.

a przede wszystkim podtrzymania możliwości rozwojowych w długim okresie. Stąd też rozgorzała wśród ekonomistów dyskusja na temat konieczności przeprowadzenia zmian. Dotyczyła ona założeń doktrynalnych, wskazania roli państwa, a także wymiaru jakościowego koniecznych przekształceń.

Na znaczeniu zyskała koncepcja Zielonego Nowego Ładu gospodarczego (*Green New Deal*), identyfikowana z programem przekształceń w gospodarce realnej, którego istotą jest tworzenie nowego wymiaru współczesnych procesów gospodarowania z wykorzystaniem rozwiązań przyjaznych środowisku naturalnemu³. Pierwotnie jej projekt został zaprezentowany przez Fundację Nowej Ekonomii w raporcie *A Green New Deal*. Zawiera on strategię przezwyciężenia potrójnego kryzysu (*triple crunch*), tj. finansowego, związanego ze zmianami klimatycznymi oraz wynikającego z wysokich cen ropy naftowej. Realizacja programu wymaga podjęcia działań na dwóch poziomach: w zakresie regulacji systemu finansowego i stworzenia zrównoważonego programu inwestycji w sektorze energetycznym oraz odnawialnych źródeł energii. W rezultacie podjęte działania mają zaowocować stworzeniem gospodarki niskoemisyjnej, charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia oraz niezależnością w zakresie dostępu do źródeł energii⁴.

Szerszy zakres celów obejmuje program Globalnego Zielonego Nowego Ładu (*A Global Green New Deal*), którego inicjatorem jest agenda Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska (UNEP). Zakłada on ożywienie światowej gospodarki, tworzenie możliwości zatrudnienia i ochrony wrażliwych grup społecznych, ograniczenie uzależnienia od węgla, powstrzymanie degradacji środowiska, ograniczenie ubóstwa zgodnie z założeniami Milenijnych Celów Rozwoju⁵.

Nazwa programu koresponduje z planem reform Nowy Ład (*New Deal*), przyjętym przez administrację prezydenta Stanów Zjednoczonych F.D. Roosevelta na skutek kryzysu lat 1929–1932. Zabieg ten jest celowy z uwagi na kilka kwestii. Pierwsza to podkreślenie podobieństw w zakresie reperkusji kryzysów dla gospodarki realnej i społeczeństwa. Druga dotyczy zwrócenia uwagi na konieczność

³ P. Szyja, *Znaczenie programów Zielonego Nowego Ładu dla rozwoju społeczno-gospodarczego*, w: *Zielony Ład Gospodarczy oraz wybrane problemy rynku energii i gospodarki wodnej*, red. K. Górka, P. Szyja, Biblioteka „Ekonomia i Środowisko” nr 35, Kraków 2013, s. 34.

⁴ L. Elliott, C. Hines, T. Juniper, J. Leggett, C. Lucas, R. Murphy, A. Pettifor, Ch. Secrett, A. Simms, *A Green New Deal. Joined-up Policies to Solve the Triple Crunch of the Credit Crisis, Climate Change and High Oil Prices*, New Economics, London 2008.

⁵ E.B. Barbier, *A Global Green New Deal*, Executive Summary, UNEP, February 2009.

przeprowadzenia zmian strukturalnych za pośrednictwem inwestycji, głównie publicznych. Trzecia wiąże się z zaangażowaniem państwa, zarówno w zakresie planistycznym, jak i tworzenia określonych instrumentów prawnych oraz finansowych. Jednocześnie należy wskazać różnice pomiędzy programami New Deal i Green New Deal, które wynikają z postępu cywilizacyjnego oraz barier rozwojowych. Elementem jakościowo nowym i równocześnie podstawową dla realizacji Zielonego Nowego Ładu kwestią jest kształtowanie warunków rozwoju z uwzględnieniem roli środowiska naturalnego, zarówno w aspekcie przedmiotowym, jak i podmiotowym.

Powodzenie Zielonego Nowego Ładu jest uzależnione od osiągnięcia pozytywnych rezultatów w zakresie łagodzenia skutków kryzysu gospodarki realnej w krótkim czasie i jednocześnie tworzenie ram rozwojowych w długiej perspektywie. Szczególnie w tym pierwszym okresie ZNL, a ściślej programy antykryzysowe, przyjęte przez wiele państw, wpisują się w założenia teoretyczne J.M. Keynesa, które towarzyszyły wdrażaniu New Deal⁶. W tym względzie P. Custers pisze wręcz o współczesnym ekologicznym keynesizmie, który powinien uwzględniać zarówno kryteria społeczne odpowiadające tworzeniu miejsc pracy, jak i środowiskowe związane z ograniczeniem negatywnego oddziaływania kapitalizmu na ekosystemy⁷.

Tworzenie Zielonego Nowego Ładu gospodarczego musi być dostosowane do uwarunkowań poszczególnych krajów. Jednocześnie proces ten powinien być powiązany z przeprowadzeniem zmian o charakterze systemowym, bowiem ze względu na jakościowy wymiar przekształceń stanowi on innowację o charakterze super-ekonomicznym⁸.

2. Warunki systemowe tworzenia Zielonego Nowego Ładu

Gospodarka każdego państwa stanowi makrosystem, obejmujący podmioty publiczne i prywatne, regulacje prawne, instrumenty finansowe i ekonomiczne, układ sektorowy i gałęziowy gospodarki. Wprowadzanie rozwiązań przyjaznych

⁶ Należy podkreślić, że J.M. Keynes nie uwzględniał uwarunkowań naturalnych i przyrodniczych wzrostu gospodarczego. B. Fiedor, *Wzrost zrównoważony w ekonomii głównego nurtu i w ujęciu ekonomii środowiska*, w: *Zrównoważony rozwój w teorii ekonomii i w praktyce*, red. A. Graczyk, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007, s. 48–50.

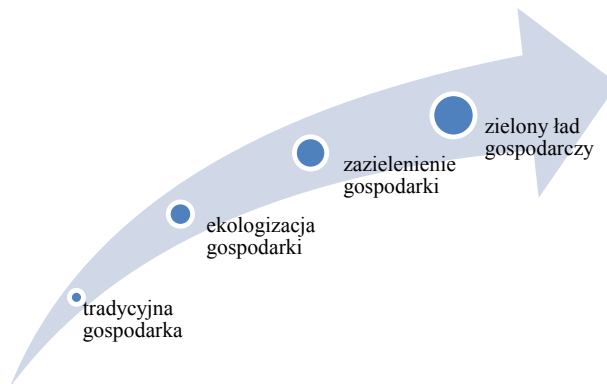
⁷ P. Custers, *The Tasks of Keynesianism Today: Green New Deals As Transition Towards a Zero Growth Economy?*, „New Political Science” 2010, Vol. 32, No. 2, s. 173, 179.

⁸ P. Szyja, *Znaczenie programów Zielonego Nowego Ładu...*, s. 61.

dla środowiska naturalnego wymaga przeprowadzenia zmian wszystkich wymienionych elementów składowych, bowiem gospodarka stanowi układ naczyń powiązanych, które równocześnie są podporządkowane mechanizmom wolnego rynku.

Tworzenie ZNŁ jest procesem transformacji związanej z przejściem od tradycyjnej gospodarki, charakteryzującej się ekstensywną produkcją i konsumpcją, do *zielonej gospodarki*, identyfikowanej z ekowydajnością (rysunek 1).

Rysunek 1. Etapy transformacji w kierunku stworzenia zielonego ładu gospodarczego

Źródło: opracowanie własne.

Pierwsze zmiany w tym kierunku zostały zapoczątkowane na skutek szoków naftowych w latach 70. XX wieku. W rezultacie rozpoczęto projekty w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a następnie wdrażano praktyki związane z *ekologizacją gospodarki* i *zazielenieniem biznesu*. Pierwsze pojęcie oznacza wprowadzenie mechanizmów związanych ze zwiększeniem wydajności procesów produkcyjnych w zakresie wykorzystania energii i zasobów oraz rozwojem OZE. Z kolei *zazielenienie biznesu* dotyczy działalności prośrodowiskowej w takich obszarach, jak: rachunki narodowe, księgowość, zielone miejsca pracy, standardy i programy międzynarodowe, systemy zarządzania środowiskowego, instrumenty ekonomiczne ochrony środowiska, rozwiązania BAT, BATNEC, BPEO, środowiskowe przeglądy przedsiębiorstw, oceny oddziaływania na środowisko, analiza cyklu życia produktów⁹.

⁹ L. Preisner, *Wpływ koncepcji ekorozwoju na politykę i działalność przedsiębiorstw*, w: *Aplikacyjne aspekty trwałego rozwoju*, red. G. Dobrzański, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2002, s. 185–186.

Kolejny etap stanowi *zielona gospodarka*, według definicji UNEP służy ona poprawie dobrobytu człowieka, równości społecznej, a jednocześnie zmniejszeniu ryzyka dla środowiska naturalnego i niedoborów ekologicznych¹⁰. Kluczowymi elementami dla jej tworzenia są publiczne i prywatne inwestycje związane z redukcją emisji gazów i zanieczyszczeń, zwiększeniem efektywności wykorzystania energii i surowców oraz ochroną bioróżnorodności. Jej istota sprowadza się zatem do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju poprzez optymalizację wykorzystania zasobów naturalnych i zmniejszenia uciążliwości procesów produkcyjnych oraz konsumpcyjnych na środowisko, a także utrzymanie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy poprzez modernizację tradycyjnych sektorów oraz rozwój zielonych sektorów gospodarki¹¹.

Ch. Bauhardt podkreśla, że zielona gospodarka odnosi się do ekologicznej restrukturyzacji produkcji przemysłowej¹². Jednak działania w tym zakresie stanowią jedynie pewien element procesu przekształceń. Jego rozszerzeniem jest produkcja dóbr i świadczenie usług przyjaznych dla środowiska.

Wsparciem dla wskazanych działań powinna być współpraca władz centralnych i samorządu terytorialnego w zakresie wdrażania odpowiednich narzędzi planistycznych, strategii rozwoju, polityk sektorowych (ekologizacja polityk), instrumentów prawnych, finansowych zarówno w skali ogólnokrajowej, jak i lokalnej, ukierunkowanych na podmioty publiczne, przedsiębiorstwa oraz społeczeństwo. Szczególną rolę należy przypisać państwu i inwestycjom. Inwestycje publiczne mają za zadanie mobilizować sektor prywatny. Ten włączy się w proces zmian, jeśli z rynku popłynie wyraźny sygnał związany ze wzrostem popytu na dobra i usługi przyjazne dla środowiska naturalnego. O ile bowiem kwestia zwiększania wydajności w procesie produkcyjnym dzięki wykorzystaniu zielonych technologii nie budzi wątpliwości, a wręcz stanowi jeden z głównych motywów podejmowania tego

¹⁰ *What Is the „Green Economy”?*, www.unep.org/greeneconomy/AboutGEI/WhatisGEI/tabid/29784/Default.aspx (dostęp 28.10.2014).

¹¹ Por. B. Kumar, P. Kumar, *Green Economy: Policy Framework for Sustainable Development*, „Current Science” 2011, Vol. 100, No. 7, s. 961.

¹² Ch. Bauhardt, *Solutions to the crisis? The Green New Deal, Degrowth, and the Solidarity Economy: Alternatives to the Capitalist Growth Economy from an Ecofeminist Economics Perspective*, „Ecological Economics” 2014, No. 102, s. 60.

rodzaju inwestycji¹³, o tyle wprowadzanie czy rozszerzenie oferty asortymentowej o ekologiczne produkty i usługi jest uzależnione od zgłaszanego popytu. Konieczny jest rozwój świadomego społeczeństwa, które poprzez określone postawy i zachowania oddziałuje na rynek. Jednak równie istotne jest publiczne wsparcie z uwagi na obecnie wysokie koszty zakupu produktów i usług przyjaznych dla środowiska naturalnego. Stąd konieczność implementacji odpowiednich instrumentów finansowych. Jednocześnie niezbędne są podobne, co do właściwości, rozwiązania dla przedsiębiorstw.

W tabeli 1 zaprezentowano przykłady działań (w omówionym zakresie) podejmowanych przez wybrane państwa członkowskie Unii Europejskiej w latach 2008–2009.

Tabela 1. Przykłady instrumentów ekonomicznych związanych z wdrażaniem Zielonego Nowego Ładu w Unii Europejskiej w latach 2008–2009

Instrumenty	Ulgi, zwolnienia podatkowe	Preferencyjne kredyty, gwarancje pożyczkowe	Wzrost opodatkowania tradycyjnych paliw, energii elektrycznej	Zielona reforma podatkowa	Gwarancje publiczne do pożyczek dla wybranych sektorów gospodarki, fiskalne bodźce na rzecz B + R, OZE
Kraje UE	Czechy, Francja, Hiszpania, Niemcy, Portugalia	Belgia, Dania, Francja, Holandia, Polska, Portugalia, Słowacja, Szwecja, Wielka Brytania	Dania, Wielka Brytania	Słowenia	Czechy, Dania, Hiszpania, Holandia, Niemcy, Portugalia, Słowacja, Szwecja

Źródło: *Green Growth: Overcoming the Crisis and Beyond*, OECD, Paris 2009, s. 19–23.

Instrumenty są różnicowane zarówno w zakresie formy, jak i podmiotu, do którego są skierowane. Głównie stanowią ulgi i zwolnienia podatkowe powiązane z zakupem bądź użytkowaniem pojazdów ekologicznych. W zakresie termomodernizacji budynków zastosowanie mają publiczne gwarancje pożyczkowe lub preferencyjne kredyty. Podobne rozwiązania przyjęto w odniesieniu do modernizacji przedsiębiorstw wybranych sektorów gospodarki. Wśród instrumentów należy wymienić także granty z przeznaczeniem na badania i bodźce fiskalne ułatwiające realizację projektów rozwoju OZE. Poza instrumentami finansowymi konieczne jest wdrażanie odpowiednich regulacji prawnych, w tym standardów dotyczących

¹³ Zob. *Proekologiczne zachowania małopolskich przedsiębiorstw*, Raport z badania, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków 2011, s. 18 i n.

poziomu emisji dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych. Kroki w tym zakresie są bardziej rozpowszechnione, choć różnice w poszczególnych państwach dotyczą wartości granicznych norm, a także zakresu wymogów środowiskowych przyjętych dla poszczególnych branż. Inne rozwiązania stanowią zrównoważone lub zielone zamówienia publiczne¹⁴.

Omówione powyżej rozwiązania nie stanowią zamkniętego katalogu instrumentów związanych z wprowadzaniem zmian systemowych na rzecz ZNŁ.

3. Przykłady działań na rzecz ZNŁ w wybranych państwach

Należy podkreślić, że bez zaangażowania państw nie byłby możliwy postęp w zakresie wdrażania elementów Zielonego Nowego Ładu. Według raportu opublikowanego w lutym 2009 roku przez HSBC dotyczącego 20 pakietów antykryzysowych przyjętych przez państwa, całkowita wartość zielonych instrumentów stymulacyjnych wyniosła 436 mld USD, co stanowiło 15,6 % wartości ogółem przyjętych programów. Procentowy udział w wybranych państwach kształtuje się następująco: Chiny 37,8%, Stany Zjednoczone 12%, Korea Południowa 80,5%, Unia Europejska 58,7%, Francja 21,2%, Niemcy 13,2%, Włochy 1,3%, Hiszpania 5,8%, Wielka Brytania 6,9%, pozostałe państwa członkowskie UE 2,0%¹⁵. Środki przeznaczono na inwestycje związane z ograniczeniem emisji CO₂, rozwój OZE, termomodernizację budynków, zielone technologie, zrównoważony transport, a także na badania oraz pomoc dla sektora motoryzacyjnego w zakresie zwiększenia oferty pojazdów ekologicznych¹⁶.

Miniony czas pozwolił na weryfikację skuteczności prowadzonych działań. Podkreśla się, że inwestycjom na rzecz OZE nadal towarzyszą te związane z wydobyciem i przetwarzaniem surowców odnawialnych. Ponadto planowanie strategiczne w zakresie rozwoju, polityki sektorowe, w szczególności energetyczna, a także działania instytucji publicznych wciąż pozostają pod wpływem koncepcji

¹⁴ Zob. P. Szyja, *Zielone zamówienia publiczne w Unii Europejskiej i w Polsce*, „AURA” 2012, nr 9, s. 14–16.

¹⁵ N. Robins, R. Clover, C. Singh, *A Climate for Recovery: The Colour of Stimulus Goes Green*, HSBC, 2009, s. 2, www.globaldashboard.org/wp-content/uploads/2009/HSBC_Green_New_Deal.pdf (dostęp 5.11.2014).

¹⁶ Zob. P. Szyja, *Znaczenie programów Zielonego Nowego Ładu...*, s. 130–147, 152, 187–189.

społeczeństwa industrialnego. Jest to szczególnie widoczne w Polsce. Krajowe dokumenty o charakterze strategicznym nie podkreślają wprost konieczności tworzenia zielonej gospodarki¹⁷. Konieczne jest także większe zaangażowanie na płaszczyźnie lokalnej. Ponadto istotne jest włączenie banków, instytucji finansowych oraz korporacji transnarodowych w proces transformacji¹⁸.

Przyjęte pakiety anty kryzysowe uwzględniające rozwiązania na rzecz zielonej gospodarki miały służyć realizacji celów krótkookresowych, dotyczących głównie zmniejszeniu bezrobocia, oraz długookresowych w zakresie tworzenia ram rozwojowych. Wstępnej analizy w tym zakresie można dokonać na podstawie wybranych wskaźników makroekonomicznych oraz powiązanych ze zrównoważonym i trwałym rozwojem (tabela 2).

Tabela 2. Zmiany wybranych wskaźników powiązanych z tworzeniem Zielonego Nowego Ładu w latach 2008–2013

Wyszczególnienie	UE (28 państw)		Francja		Niemcy		Wielka Brytania		Polska	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
PKB <i>per capita</i> (euro/mieszkańca)	23 700	23 200	28 100	27 600	293 00	30 200	321 00	30 600	7600	8700
Wydajność surowcowa (euro/kg)	1,47*	1,76*	2,02	2,33	1,82	1,89	2,8	3,33	0,45	0,49
Ludność zagrożona ubóstwem (% populacji)	23,8*	24,4*	18,5	18,1	20,1	20,3	23,2	24,8	30,5	25,8
Emisja gazów cieplarnianych ekwiwalent CO ₂ (indeks, 1990 = 100)	90,41	82,14 ^a	97,22	89,46 ^a	79,51	76,55 ^a	85,7	77,5 ^a	87,29	85,85 ^a
Całkowite zużycie energii pierwotnej mln TOE (index, 2005 = 100)	98,7	92,5 ^a	98,4	94,2 ^a	99,4	93,8 ^a	94,1	87,6 ^a	105,9	106,1 ^a

¹⁷ Uchwała nr 16 z dnia 5 lutego 2013 roku w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Monitor Polski z 2013 r., poz. 121.

¹⁸ Por. L. Lohmann, *Climate as Investment*, „Development and Change” 2009, Vol. 40, Issue 6, s. 1075–1079.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Zużycia energii w transporcie w stosunku do PKB (indeks, 2000 = 100)	93,2	87,8 ^a	87,9	87,1 ^a	83,0	80,4 ^a	83,3	79,3 ^a	118,5	111,6 ^a
Udział OZE w konsumpcji energii finalnej brutto (%)	10,5	14,1 ^a	11,2	13,4 ^a	8,5	12,4 ^a	2,4	4,2 ^a	7,8	11,0 ^a
Wpływy z podatków ekologicznych (% PKB)	2,33	2,4 ^a	1,78	1,83 ^a	2,2	2,18 ^a	2,43	2,62 ^a	2,6	2,52 ^a
Publiczne wydatki na ochronę środowiska naturalnego (% PKB)	0,67	0,67 ^a	0,56	brak danych	0,33	brak danych	0,91	0,92 ^a	0,4	0,48 ^a
Bezrobocie (%)	7,0	10,8	7,5	10,3	7,5	5,3	5,6	7,5	7,1	10,3

* Dane dla 27 państw Unii Europejskiej; ^a 2012.

Źródło: Eurostat.

Według przedstawionych danych, udział OZE, podobnie jak i wydajność surowcowa, wzrasta zarówno dla całej Unii Europejskiej, jak i państw, w których procentowy udział zielonych instrumentów stymulacyjnych był największy, tj. Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii (wg HSBC). Dla porównania przedstawiono dane dla Polski. Równocześnie spada emisja gazów cieplarnianych oraz zużycie energii. W zakresie instrumentów finansowych wzrasta, choć nieznacznie, wielkość wydatków na ochronę środowiska naturalnego. Natomiast w przypadku podatków ekologicznych dane pokazują wzrost zarówno dla UE, jak i Francji, natomiast w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Polsce spadek. Niepokojące są również dane dotyczące bezrobocia, a także odsetka ludności zagrożonej ubóstwem. Dla powodzenia przedsięwzięć związanych z tworzeniem Zielonego Nowego Ładu szczególnie istotne jest zmniejszenie liczby osób pozostających bez pracy poprzez rozwój projektów inwestycyjnych. Obecnie trudno jednak dostrzec pozytywne skutki tych przedsięwzięć we wskazanym zakresie.

Według OECD, Niemcy są krajem, który osiągnął największy postęp w zakresie wdrożenia elementów ZNŁ. Jest to rezultat wprowadzenia restrykcyjnych standardów w zakresie oddziaływania na środowisko naturalne dla różnego rodzaju

technologii, a także internalizacji kosztów środowiskowych oraz zapoczątkowanej jeszcze w latach 90. XX wieku zielonej reformy podatkowej. Przy czym podkreśla się, że niektóre formy podatków ekologicznych, z uwagi na ich konstrukcję, umożliwiają wyłączenia odnoszące się m.in. do produktów opartych na węglu kamiennym czy sektorów gospodarki zorientowanych na eksport. Ponadto ulgi podatkowe, mające zachęcać do zakupu pojazdów emitujących mniej CO₂, nie przyniosły spodziewanych rezultatów. Szacuje się także, że rocznie Niemcy przeznaczają blisko 1,9% krajowego PKB na środki, które są szkodliwe dla środowiska naturalnego, głównie za sprawą subsydiowania wspomnianej produkcji opartej na węglu i zużycia ropy naftowej¹⁹. Jednocześnie to konsumenci są pierwszymi ponoszącymi koszty związane z inwestycjami przyjaznymi dla środowiska naturalnego, głównie w zakresie rozwoju OZE.

Obecnie brak jest jednoznacznych rezultatów zmian związanych z tworzeniem Zielonego Nowego Ładu, co może być spowodowane m.in. ryzykiem „zielonego kamuflażu”, czyli subsydiowaniem tradycyjnych sektorów gospodarki bez presji przekształceń strukturalnych związanych z tworzeniem zielonej gospodarki²⁰. Choć jednocześnie należy podkreślić, że „zielona modernizacja kapitalizmu”²¹ jest w toku.

Podsumowanie

Za sprawą programów anty kryzysowych państw rozpoczął się proces przekształceń systemowych w kierunku rozwiązań przyjaznych dla środowiska naturalnego, a przez to przynoszących korzyści w postaci poprawy jakości życia ludzi.

Zielona transformacja gospodarki wymaga kompleksowych zmian systemowych, obejmujących: transformację w zakresie struktury gospodarki, zmiany warunków gospodarowania, uruchomienie instrumentów ekonomicznych i finansowych, implementację regulacji prawnych, przyjmowanie strategii rozwoju gospodarczego ukierunkowanych na tworzenie zielonej gospodarki, rozwijanie przedsięwzięć przyjaznych dla środowiska naturalnego zarówno na poziomie ogólnokrajowym, jak i samorządowym.

¹⁹ OECD *Environmental Performance Reviews: Germany 2012*, OECD, Paris 2012, s. 42–44.

²⁰ N. Robins, R. Clover, C. Singh, *op.cit.*, s. 11.

²¹ N. Bullard, T. Müller, *Beyond the „Green Economy”: System Change, Not Climate Change?, „Development”* 2012, No. 55 (1), s. 54.

Dotychczas nie udało się osiągnąć pożądaných zmian związanych ze stworzeniem zielonego ładu gospodarczego. Ten stan rzeczy wynika m.in. z kontynuowania dotychczasowych praktyk gospodarczych, nieskuteczności niektórych z zastosowanych instrumentów, braku jasno sprecyzowanych polityk gospodarczych, a także subsydiowania gałęzi uciążliwych dla środowiska naturalnego. Jednocześnie te praktyki w sposób jednoznaczny potwierdzają konieczność podejścia kompleksowego do zmian, jeśli poszczególne państwa chcą podążać w kierunku tworzenia ZNŁ.

Literatura

- Barbier E.B., *A Global Green New Deal*, Executive Summary, UNEP, February 2009.
- Bauhardt Ch., *Solutions to the Crisis? The Green New Deal, Degrowth, and the Solidarity Economy: Alternatives to the Capitalist Growth Economy from an Ecofeminist Economics Perspective*, „Ecological Economics” 2014, No. 102.
- Bullard N., Müller T., *Beyond the „Green Economy”: System Change, Not Climate Change?, „Development”* 2012, No. 55 (1).
- Burchard-Dziubińska M., *Rola instytucji w kształtowaniu ładu ekonomicznego*, w: *W poszukiwaniu nowego ładu ekonomicznego*, red. S. Owsiak, A. Pollok, PTE, Warszawa 2013.
- Custers P., *The Tasks of Keynesianism Today: Green New Deals As Transition Towards a Zero Growth Economy?*, „New Political Science” 2010, Vol. 32, No. 2.
- Elliott L., Hines C., Juniper T., Leggett J., Lucas C., Murphy R., Pettifor A., Secrett Ch., Simms A., *A Green New Deal. Joined-up Policies to Solve the Triple Crunch of the Credit Crisis, Climate Change and High Oil Prices*, New Economics, London 2008.
- Fiedor B., *Wzrost zrównoważony w ekonomii głównego nurtu i w ujęciu ekonomii środowiska*, w: *Zrównoważony rozwój w teorii ekonomii i w praktyce*, red. A. Graczyk, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2007.
- Green Growth: Overcoming the Crisis and Beyond*, OECD, Paris 2009.
- Kumar B., Kumar P., *Green Economy: Policy Framework for Sustainable Development*, „Current Science” 2011, Vol. 100, No. 7.
- Lohmann L., *Climate as Investment*, „Development and change” 2009, Vol. 40, Issue 6.
- OECD Environmental Performance Reviews: Germany 2012*, OECD 2012, www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/environment/oced-environmental-performance-reviews-germany-2012_9789264169302-en# (dostęp 5.11.2014).

- Preisner L., *Wpływ koncepcji ekorozwoju na politykę i działalność przedsiębiorstw*, w: *Aplikacyjne aspekty trwałego rozwoju*, red. G. Dobrzański, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2002.
- Proekologiczne zachowania małopolskich przedsiębiorstw*, Raport z badania, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków 2011.
- Robins N., Clover R., Singh C., *A Climate for Recovery: The Colour of Stimulus Goes Green*, HSBC, 2009, www.globaldashboard.org/wp-content/uploads/2009/HSBC_Green_New_Deal.pdf (dostęp 5.11.2014).
- Strahl D., *Metody programowania rozwoju społeczno-gospodarczego*, PWE, Warszawa 1990.
- Szyja P., *Zielone zamówienia publiczne w Unii Europejskiej i w Polsce*, „AURA” 2012, nr 9.
- Szyja P., *Znaczenie programów Zielonego Nowego Ładu dla rozwoju społeczno-gospodarczego*. w: *Zielony Ład Gospodarczy oraz wybrane problemy rynku energii i gospodarki wodnej*, red. K. Górka, P. Szyja, Biblioteka „Ekonomia i Środowisko” nr 35, Kraków 2013.
- Uchwała nr 16 z dnia 5 lutego 2013 roku w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Monitor Polski z 2013 r., poz. 121.
- What Is the „Green Economy”?*, www.unep.org/greeneconomy/AboutGEI/WhatisGEI/tabid/29784/Default.aspx (dostęp 28.10.2014).

ROLE OF SYSTEM TRANSFORMATION IN CREATING GREEN ECONOMIC ORDER

Abstract

This article takes issue, which conduct comprehensive systemic changes associated with the formation programs of the Green New Deal. Considerations include both theoretical issues concerning terminology, as well practical aspects. The aim is to determine if implemented green transformation of the economy requires comprehensive changes to the current economic order.

Translated by Paulina Szyja

Keywords: Green New Deal, green economy, changes in the system

JEL codes: H23, H54, O38, O14, O44, P16, P28